

MATKALLA KOHTI SÄHKÖISIÄ YLIOPPILASKIRJOITUKSIA

Kokemuksia saksan kielen sähköisen yo-kokeen
kielioppitehtävien laatimisesta

Outi Gjondedaj
Ainekohtainen seminaari
Saksan kieli
Minna Maijala
Opettajankoulutuslaitos, Turku
Turun yliopisto
Kevät 2015

Sisällys

1 Johdanto	3
2 Kieliopin asema suomalaisessa vieraan kielen opetuksessa.....	4
2.1 Vieraat kielet Lukion opetussuunnitelman perusteissa	4
2.2 Eurooppalainen viitekehys	5
3 Suomalaiset ylioppilaskirjoitukset.....	7
3.1 Perinteiset ylioppilaskirjoitukset	7
3.2 Sähköisiin ylioppilaskirjoituksiin siirtyminen.....	8
3.3 Valtakunnallinen Digabi-hanke.....	8
4 Sähköisen kokeen testiajo lukiossa	9
4.1 Materiaali	9
4.2 Testauksen eteneminen.....	11
4.3 Omat reflektiot testauksesta ja aukkotehtävän tekemisestä.....	12
5 Tulokset.....	13
5.1 Kokeesta yleisesti	13
5.2 Aukkotehtävästä	15
6 Omia pohdintoja ja katsaus tulevaan.....	16
Lähteet.....	17

1 Johdanto

Nykyään kaikki mahdollinen siirretään sähköiseen muotoon ja ruokaostoksiakin voi tehdä suoraan netistä tilaamalla. Tämä sähköistäminen ja maailman jatkuva kehittyminen tekniseen suuntaan on herättänyt myös perinteisten ylioppilaskirjoitusten osalta muutoksen tarpeen. Suomessa Ylioppilastutkintolautakunnan toimeenpanema valtakunnallinen Digabi-hanke kehittää parhaillaan ratkaisuja ylioppilaskirjoitusten sähköistämiseksi. Tavoitteena on sähköistää kaikkien oppiaineiden kokeet vuoteen 2019 mennessä ja saksan kieli on ensimmäisten aineiden joukossa jo vuonna 2016.

Tämän seminaarityön tavoitteena on tarjota katsaus siitä missä ollaan tällä hetkellä vieraiden kielten (erityisesti saksan kielen) näkökulmasta ja mikä on suunta. Tein tätä seminaarityötä varten sähköiseen muotoon ylioppilaskirjoitusten lyhyen saksan taitotasoa vastaavan kieliopitehtävän, jota testattiin käytännössä lukion koeryhmällä. Samassa yhteydessä testattiin myös kahden muun opettajaharjoittelijan tekemää kaksiosaista tehtävää, jossa mitattiin sekä luetun ymmärtämistä että tekstin tuottamista (ks. Aaltonen & Jomppanen tässä seminaarikirjassa).

Näiden kahden tehtävän jälkeen opiskelijoiden tuli vastata yhdessä muiden saksan kielen opettajaharjoittelijoiden kanssa tekemäämme kyselyyn, jossa kysyttiin muun muassa mitä parannuksia tai toiveita opiskelijalla olisi yleisesti sähköisiä kokeita koskien sekä mitä negatiivista ja positiivista sähköisessä kokeessa oli. Koetestauksen tarkoituksena ei ollut arvioida miten oppilaat suoriutuivat kokeen tehtävistä, vaan pikemminkin arvioida sähköisen kokeen toimivuutta ja opiskelijoiden mielipiteitä sähköisen kokeen mielekkyydestä.

Tämän seminaarityön teoria rajataan vain kielioppiin, joka kuuluu saksan kielen ylioppilaskirjoitusten osa-alueeseen rakenne ja sanasto. Työn toisessa luvussa tutustutaan yleisesti kieliopin asemaan suomalaisessa vieraan kielen opetuksessa, jonka jälkeen tarkastellaan vieraiden kielten osuutta Lukion opetussuunnitelmassa (LOPS). Tämän jälkeen luodaan vielä katsaus Eurooppalaiseen viitekehykseen ja sen määrittelemiin kansainvälisiin taitotasoihin. Luvussa kolme käsitellään perinteisiä suomalaisia ylioppilaskirjoituksia, tulevia sähköisiä ylioppilaskirjoituksia sekä valtakunnallista Digabi-hanketta. Luvussa neljä käsitellään sähköisen kokeen testaamista lukio-opiskelijoilla. Esittelen kokeessa olleet tehtävät sekä kysymyslomakkeen ja kerron tarkemmin testaamisen kulusta sekä testauksen aikana opiskelijoilla heränneistä kysymyksistä. Luvun neljä lopussa reflektoin vielä testauksen onnistumista ja kerron hieman kehittämämme aukkotehtävän taustasta. Luvussa viisi käydään läpi testauksen

tulokset. Viimeisessä luvussa on katsaus tulevaisuuteen ja vielä omia pohdintojani yleisesti sähköisistä ylioppilaskirjoituksista.

2 Kieliopin asema suomalaisessa vieraan kielen opetuksessa

Perinteisesti kieliopilla on ollut tärkeä asema suomalaisessa vieraiden kielten opetuksessa ja kaikki on perustunut kieliopin ympärille: sääntöjä on taottu ja tekstejä on käännetty. Nk. kielioppi-käännösmenetelmä on tästä oiva esimerkki (ks. Hyvärinen 2003). Nykyään ollaan kuitenkin siirrytty kommunikatiivisempaan suuntaan ja kieliopin suullistamistakin nähdään yhtenä tehtävätyyppinä esimerkiksi 9. luokan B2 saksan kielen oppikirjassa *Super 9 Übungsbuch*. Kirjassa harjoitellaan muun muassa datiivia ensin kirjallisesti erilaisten käännös- ja aukkot tehtävien avulla, jonka jälkeen datiivia harjoitellaan parin kanssa vielä suullisesti.

Kieliopissa aukkot tehtäviä voidaan käyttää monipuolisesti eri osa-alueiden harjoittelussa. Esimerkiksi aukkot tehtäviä voidaan käyttää sijamuotojen, omistuspronominien tai verbin aikamuotojen harjoittelussa, ja aukkoja varten voi olla annettuna vihje tai joskus puuttuva sana pitää voida päätellä itse. Muita paljon käytettyjä tehtävätyyppejä kieliopin harjoitteluun ovat erilaiset käännöslause tehtävät, lajittelutehtävät ja alleviivaamistehtävät. Sanajärjestyksen harjoitteluun käytetään myös hyvin usein tehtävää, jossa väärässä järjestyksessä olevat lauseen jäsenet täytyy laittaa oikeaan järjestykseen.

2.1 Vieraat kielet Lukion opetussuunnitelman perusteissa

Vaikka Lukion opetussuunnitelman perusteissa on määritetty hyvinkin tarkasti eri kurssien aihealueet (esimerkiksi ”1. Nuori ja hänen maailmansa” ja ”2. Viestintä ja vapaa-aika”), ei siinä ole määritetty mitä kielioppiaiheita milläkin kurssilla käsitellään. Tästä huolimatta lukion oppikirjoissa on selkeät kieliopin osa-alueet ja jokaisessa kappaleessa käsiteltävät rakenteet on listattu jo sisällysluetteloon. Näin on myös lukion lyhyen saksan kirjasarjassa *Kurz und gut* (Kelkka, Pihkala-Posti, Schatz & Tiisala-Heiskala 2001a, 2001b). Sisällysluettelossa kurssin 4 rakenteiden kohdalla on listattu muun muassa aiemmin opittujen perusrakenteiden kertausta (kappaleessa 1), akkusatiivia vaativat prepositiot (kappaleessa 2), datiivia vaativat prepositiot (kappaleessa 3) sekä omistus-pronimit ja genetiivi (molemmat kappaleessa 6).

Lukion opetussuunnitelman perusteissa huomioidaan vieraiden kielten kommunikatiivinen kielen opetus toteamalla, että ”[o]piskelijoilla tulee olla jokaisella kurssilla tilaisuuksia kuunnella, lukea, puhua ja kirjoittaa eri tarkoituksia varten, vaikka painotukset vaihtelevat kursseittain” (Opetushallitus 2003). Jokaisen kurssin kohdalla kerrotaan mitä asioita kustakin kielen osa-alueista käsitellään ja missä yhteydessä. Esimerkiksi pitkän oppimäärän toisella kurssilla

”harjoitellaan puheviestintää monipuolisesti ja vahvistetaan ja laajennetaan rakenteiden hallintaa” sekä harjoitellaan kirjoittamistaitoa ”viestinnällisten tehtävien avulla” (Opetushallitus 2003).

Lukion opetussuunnitelman perusteissa määritellään tarkasti kielitaidon tavoitetasot niin lyhyen kuin pitkänkin oppimäärän osalta. Tavoitetasot on määritelty kullekin kommunikatiivisen kielen opetuksen osa-alueelle erikseen, Eurooppalaista viitekehystä mukaillen, kuten kuviossa 1 käy ilmi. Esimerkiksi saksan kielen pitkässä oppimäärässä (perusopetuksen 4. vuosiluokalla alkaneessa A2 saksassa) on tavoitteena B1.1-B1.2 kuullun ymmärtämiselle, B1.1 puhumiselle, B1.2 luetunymmärtämiselle sekä B1.1-B1.2 kirjoittamiselle. Eurooppalaiseen viitekehukseen tutustutaan vielä tarkemmin seuraavassa alaluvussa. (Opetushallitus 2003.)

Kieli ja oppimäärä	Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
Englanti A	B2.1	B2.1	B2.1	B2.1
Muut kielet A	B1.1-B1.2	B1.1	B1.2	B1.1-B1.2
Englanti B1	B1.2	B1.2	B1.2	B1.2
Englanti B2	B1.1	B1.1	B1.1	B1.1
Muut kielet B2	A2.2	A2.1-A2.2	A2.2-B1.1	A2.1-A2.2
Englanti B3	B1.1	A2.2	B1.1	B1.1
Muut kielet B3	A2.1-A2.2	A2.1	A2.1-A2.2	A1.3-A2.1

Kuvio 1. Lukion opetussuunnitelman perusteiden eri oppimäärien kielitaitojen tasot (Lähde: Opetushallitus, 2003).

2.2 Eurooppalainen viitekehys

Eurooppalainen viitekehys on Euroopan neuvoston toimesta kehitetty yhteinen viitekehys kielten oppimiseen, opettamiseen ja arviointiin. Viitekehyksessä määritellään kieliopillinen kompetenssi, jolla tarkoitetaan ”kielen kieliopillisten keinojen tuntemusta ja kykyä käyttää näitä keinoja”. Kieliopillinen kompetenssi tarkoittaa siis käytännössä sitä, että ymmärtää kieliopin eri elementtejä ja kykenee muodostamaan niistä itse kokonaisuuksia kyseisen kielen periaatteiden (sääntöjen) mukaan. Viitekehyksessä määritellään myös edellisessä luvussa mainitut eri oppimäärien kielitaitojen tasot. Esimerkiksi saksan kielen lyhyessä oppimäärässä (perusopetuksen 8-9 vuosiluokalla alkaneessa B2 saksassa) taitotasoiksi on määritelty: kuullun ymmärtäminen A2.2, luetun ymmärtäminen A2.2-B1.1, kirjoittaminen A2.1-A2.2 sekä puhuminen A2.1-A2.2. (Eurooppalainen viitekehys 2003.)

Taitotaso A2.2 kuvaa kehittyvää peruskielitaitoa ja kuullun ymmärtämisessä tämä tarkoittaa, että kuulija ymmärtää hitaasti ja selvästi äännettyä yleispuhekieltä, ja tarvitsee toistoa melko

usein. Kuulija ymmärtää tarpeeksi pystyäkseen hoitamaan konkreettisia tarpeitaan ja pystyy myös summittaisesti seuraamaan yksinkertaisen asiapuheen pääkohtia. Lisäksi, kuulija tunnistaa yleensä keskustelunaiheen ja ymmärtää tilannesidonnaisessa puheessa myös muutamat idiomit. (Eurooppalainen viitekehys 2003.)

Luetun ymmärtämisen taitotasoiissa A2.2 ja B1.1 kuvataan kehittyvää peruskielitaitoa (A2.2) sekä toimivaa peruskielitaitoa (B1.1). Kehittyvässä peruskielitaidossa lukija ymmärtää pääasiat ja muutamia yksityiskohtia lyhyistä, arkisista tekstityypeistä sekä faktateksteistä. Lukija osaa myös asiayhteydestä ja kieliasusta päätellä tuntemattomia sanoja, mutta hän tarvitsee usein apuvälineitä tekstin ymmärtämiseksi. Toimivassa peruskielitaidossa taas lukija kykenee lukemaan pidempiä ja erilaisia tekstityyppejä, ja tunnistaa tekstistä avainsanat sekä pää- ja yksityiskohtia. Tästä huolimatta, vieraampien aiheiden ja tekstien yksityiskohtien ymmärtäminen voi olla vajanaista. (Eurooppalainen viitekehys 2003.)

Viitekehyksessä kirjoittamisen taitotasot A2.1 ja A2.2 määrittelevät peruskielitaidon alkuvaihetta (A2.1) sekä kehittyvää peruskielitaitoa (A2.2). Peruskielitaidon alkuvaiheessa kirjoittaja tuottaa yksinkertaisia viestejä, jotka liittyvät tuttuihin, arkisiin aiheisiin. Lisäksi, kirjoittaja kykenee kirjoittamaan yksinkertaisimpia sanoja ja rakenteita melko oikein, mutta tekee jatkuvasti virheitä perusasioissa ja kirjoittaa useita ilmaisuja kömpelösti. Kehittyvässä peruskielitaidossa kirjoittaja osaa arkisen perussanaston ja rakenteiden lisäksi tavallisimmat sidoskeinot ja kykenee kirjoittamaan tavallisista arkitilanteista. Kirjoittaja kirjoittaa yksinkertaisia sanoja ja rakenteita oikein, ja tekee virheitä enää harvinaisissa rakenteissa. (Eurooppalainen viitekehys 2003.)

Puhumisen taitotasot A2.1 ja A2.2 kuvaavat myös peruskielitaidon alkuvaihetta (A2.1) ja kehittyvää peruskielitaitoa (A2.2). Peruskielitaidon alkuvaiheessa puhuja selviytyy yksinkertaisista vuorovaikutustilanteista sekä kykenee lyhyen vuoropuhelun aloittamiseen ja lopettamiseen. Puhuja hallitsee myös keskeisiä rakenteita, mutta tekee edelleen paljon virheitä. Lisäksi puhujan ääntäminen on ymmärrettävää, vaikka hän tekeekin satunnaisia ääntämisvirheitä ja puheessa kuuluukin vieras korostus. Kehittyvässä peruskielitaidossa puhe ja ääntäminen on jo hieman sujuvampaa, mutta vieras korostus on edelleen ilmeistä. Puhuja hallitsee melko hyvin arkipäiväisen sanaston ja muutamia idiomeja sekä kykenee rutiininomaisiin keskusteluihin itseään kiinnostavista asioista. Tästä huolimatta, puhuja saattaa tarvita apua keskustelussa ja tekee edelleen paljon virheitä perusasioissa. (Eurooppalainen viitekehys 2003.)

3 Suomalaiset ylioppilaskirjoitukset

Suomalaiset ylioppilaskirjoitukset ovat perinteisesti olleet muotoa vihko, konseptipaperi, kynä ja kumi. Vieraiden kielten osalta, koe on suoritettu kahdessa osassa, kahtena eri päivänä: ensimmäisenä kuuntelu ja toisena kirjallinen koe. Koska maailma on sähköistymässä, halutaan perinteisiä ylioppilaskirjoituksia sähköistää myös Suomessa. Sähköistämisen katsotaan olevan positiivinen juttu, mutta siitä on ollut myös paljon negatiivista sanottavaa. Mutta totuushan on se, että sähköistäminen tulee tapahtumaan oli kaikki sen kannalla tai ei.

3.1 Perinteiset ylioppilaskirjoitukset

Perinteisissä, paperimuotoisissa ylioppilaskirjoituksissa on A5 kokoinen vihko, jossa on pelkkää tekstiä, kannessa olevaa ylioppilastutkintolautakunnan symbolia lukuun ottamatta. Tehtävätyypit ovat vieraiden kielten osalta säilyneet samanlaisina. Esimerkiksi saksan kielen kirjallisessa kokeessa on selvät osa-alueet: luetun ymmärtäminen, rakenne ja sanasto sekä tekstin tuottaminen. Kuullun ymmärtäminen on myös omana osanaan eri päivänä järjestettävässä kuullunymmärtämisen kokeessa.

Saksan kielen kirjoittajilla on mahdollisuus valita lyhyt tai pitkä oppimäärä. Molempien oppimäärien kokeet näyttävät samanlaisilta, mutta pitkä oppimäärä on tehty korkeampaa taitotasoa silmälläpitäen. Kokeissa on samat osa-alueet ja esimerkiksi rakenne ja sanasto –osiossa on tismalleen samantyyppinen tehtävä: aukkotehtävä. Aukkotehtävät ovat olleet hyvin perinteinen tapa mitata rakenteiden ja sanaston hallintaa, niin ylioppilaskirjoituksissa kuin tavallisissa vieraiden kielten oppikirjoissa. (Abitreenit 2015.)

Lyhyen saksan kielen kokeita on pidetty liian vaikeina ja tämän ovat myös tutkimuksen kautta osoittaneet Juurakko-Paavola ja Takala (2013). He aloittivat vuoden 2012 alussa hankkeen, jossa oli tarkoituksena verrata ylioppilastutkinnon kielikokeiden tuloksia Lukion opetussuunnitelman perusteiden sekä Eurooppalaisen viitekehyksen taitotasoihin. Yhtenä vertailun kohteena oli saksan kielen lyhyt oppimäärä. Vertailun tuloksena selvisi, että saksan lyhyessä oppimäärässä luetun ymmärtämisen osakoe oli hieman LOPS:n määrittelemää tavoitetasoa helpompi, mutta tavoitetasoa vaativammat osakokeet olivat kuullun ymmärtämisessä sekä sanaston ja rakenteiden hallinnassa, joista jälkimmäisen osion tavoitetaso oli selvästi aivan liian vaativa. Myös kun lyhyen ranskan koetta verrattiin lyhyen saksan kokeeseen, huomattiin että saksan koe oli huomattavasti vaativampi kuin ranskan koe. Lyhyen saksan kokeen vaatimustasoa olisi siis tarve alentaa. (Juurakko-Paavola & Takala 2013.)

3.2 Sähköisiin ylioppilaskirjoituksiin siirtyminen

Saksan kielen osalta sähköistäminen tarkoittaa sitä, että kokeen eri osat suoritetaan syksystä 2016 lähtien samana päivänä. Kuuntelu ja kirjallinen osio tehdään siten jatkossa yhdessä päivässä ja vuonna 2019 kokeeseen liitetään myös suullinen tuottaminen. (Digabi 2015.)

Kokeiden sähköiseen muotoon vieminen mahdollistaa eri osa-alueiden yhdistämisen ja uudenlaisten tehtävätyyppien käyttöönottamisen. Esimerkiksi tehtäviin voidaan liittää kuvia ja tulevaisuudessa varmaan videoitakin, jotta opiskelija voi hyödyntää mahdollisimman monta aistikanavaa. Jos vaikka kuullunymmärtämistehtävässä on videopätkä, voi visuaalisesta tuesta olla apua asioiden havainnollistamiseen. Esimerkiksi kahvilassa tai ruokakaupassa käyty vuoropuhelu voi hahmottua kuulijalle eri tavalla, kun hän näkee myös puhujien eleet ja ilmeet. Myös pelkät kuvat voivat elävöittää tekstiä ja olla mukava lisä tekstin keskellä. Kuvat ja videot ovat huomattava lisäarvo tavallisiin paperisiin ylioppilaskirjoituksiin verrattuna.

Tulevien sähköisten ylioppilaskirjoitusten kielikokeiden yhtenä kehittämiskohteena on osakokeiden taitotasojen vastaavuus LOPS:ssa ja Eurooppalaisessa viitekehyksessä määriteltuihin tavoitetasoihin. Myös sähköisten kielikokeiden adaptiivisuutta ollaan kehittämässä. Adaptiivisuus mahdollistaisi kokeen tehtävien taitotason automaattisen mukautumisen kokelaan tasoon, jonka avulla kokeesta saataisiin oikeasti oppilaan taitotasoa mittaava koe. Tämän uudistuksen myötä jokaiselle kielelle tarvittaisiin vain yksi koe, sillä sekä lyhyen että pitkän oppimäärän lukeneet tekisivät saman kokeen. (Juurakko-Paavola & Takala 2013.)

3.3 Valtakunnallinen Digabi-hanke

Digabi on ylioppilastutkintolautakunnan projekti, jonka tarkoituksena on sähköistää ylioppilaskirjoitukset vuoteen 2019 mennessä. Sähköistäminen tapahtuu asteittain siten, että saksa, filosofia ja maantieto ovat ensimmäisten aineiden joukossa syksyllä 2016. Muut kirjoitettavat aineet seuraavat perässä ja tavoitteena olisi lisätä vieraisiin kieliin myös suullinen koe vuoteen 2019 mennessä. Vieraiden kielten osalta kokeessa tullaan testaamaan kuullun ja luetun ymmärtämistä, kirjallista ja suullista tuottamista sekä sanaston ja rakenteiden hallintaa. (Digabi 2015.)

Digabi julkaisi luonnoksia tehtävistä vuoden 2014 alussa ja esimerkkitehtäviä tuli jaoksilta helmikuussa 2015. Turun yliopisto on tehnyt yhteistyötä Digabi-hankkeen kanssa järjestämällä syksyllä 2014 Digabi-työpajan, jossa kommentoitiin siihen mennessä julkaistuja luonnoksia mahdollisista tehtävistä. Yhteistyöhön on osallistunut myös Turun Normaalikoulu, jossa laadittiin yhdessä tämän vuoden opettajaharjoittelijoiden kanssa mallitehtäviä. Lisäksi ylioppi-

lastutkintolautakunnan Anna von Zansen oli virtuaalisesti yhteydessä Turun yliopiston opettajiksi opiskelevien kanssa joulukuussa 2014 järjestetyssä Digabi-seminaarissa, jossa von Zansen kertoi tulevista kokeista ja opettajiksi opiskelevilla oli mahdollisuus kysyä häneltä heitä askarruttavia kysymyksiä. (Maijala ym. 2015.)

4 Sähköisen kokeen testiajo lukiossa

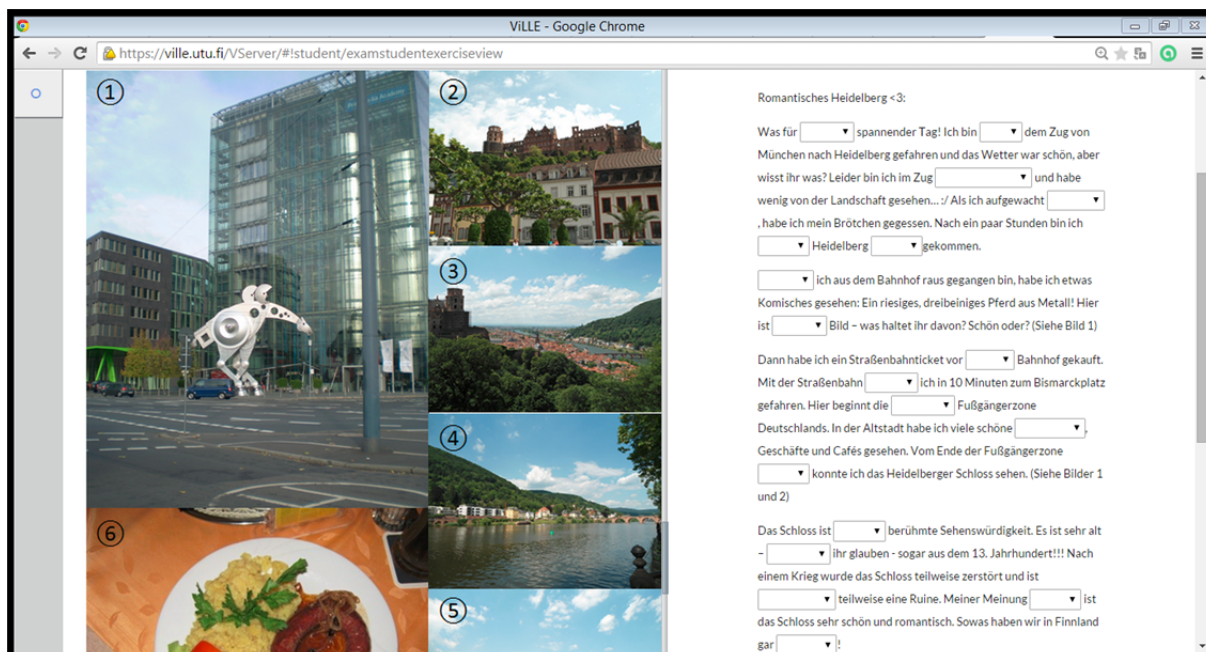
Sähköistä koetta kokeiltiin Turun normaalikoulun lukiolaisilla Turun yliopiston IT-laitoksen kehittämällä ViLLE-oppimisjärjestelmällä, johon opiskelijat pääsivät tutustumaan jo edellisellä tunnilla, jotta koekäyttö olisi mahdollisimman vaivatonta. Koska ViLLE-alusta ei ole suljettu ympäristö, koetilanteessa oli valvojia läsnä. Testauksessa oli kaksi tehtävää sekä niihin liittyvä kyselylomake, jotka täytyi laittaa opiskelijoille koejärjestelmään näkyviin ennen kokeen alkua. Kokeeseen osallistui yhteensä kuusi opiskelijaa, joista yhdelle oli laadittu kysymykset englanniksi. Opiskelijat tekivät kokeen pääasiassa kannettavilla tietokoneillaan, mutta yksi opiskelijoista suoritti kokeen tabletillaan.

Opiskelijoita ohjeistettiin ennen kokeen alkua, että kyseinen kokeilu oli koestimulointi, joka edellytti kaikilta osallistujilta asianmukaista käyttäytymistä. Kysymyksiä sai esittää vain alustan käyttöön liittyen, ei esimerkiksi saksan kielen käyttöön liittyen. Opiskelijoille kerrottiin myös, että kokeen tarkoitus ei ollut analysoida miten hyvin he osaavat saksaa, vaan tärkeämpää oli saada heidän mielipiteitään esimerkiksi tehtävätyyppien mielekkyydestä. Opiskelijoita pyydettiin kokeen lopuksi huolellisesti vastaamaan myös laatimaamme kyselyyn (ks. Aaltonen & Jomppanen tässä seminaarikirjassa).

4.1 Materiaali

Koetehtävät

Ensimmäinen tehtävä oli blogimuotoinen aukkotehtävä ”Romantisches Heidelberg <3”, jossa oli kuvia Heidelbergistä (ks. kuvio 2). Tein tämän kyseisen aukkotehtävän yhteistyössä kolmen muun opettajaharjoittelijan kanssa. Tehtävä on tyypillinen kieliopin monivalintatehtävä, jollaisia on ollut perinteisissäkin ylioppilaskirjoituksissa. Sähköisessä muodossa oleva aukko-tehtävä mahdollisti sen, että tekstin viereen voitiin liittää kuvia Heidelbergistä ja aukkojen kohtia painamalla avautui pudotusvalikko, jossa oli vastausvaihtoehtoja.

Kuvio 2. Kuvankaappaus aukkotehtävästä ”Romantisches Heidelberg <3”.

Tehtävään liitetyt kuvat Heidelbergistä havainnollistivat tekstiä ja mahdollistivat opiskelijan virittäytymistä Heidelbergin tunnelmiin. Toinen tehtävä oli kaksiosainen ja se oli myös blogimuotoon kirjoitettu teksti ”Abenteuer Finnland”, jossa mitattiin luetun ymmärtämistä ja tekstintuottamistaitoja. Tehtävän olivat laatineet kaksi muuta opettajaksi opiskelevaa heidän omaa seminaarityötään varten (ks. Aaltonen & Jomppanen tässä seminaarikirjassa).

Kyselylomake

Kyselylomakkeessa oli tehtäväkohtaisia kysymyksiä sekä yleisiä kysymyksiä käyttöjärjestelmään liittyen (ks. kuvio 3). Kyselyssä oli kyllä/ei –kysymyksiä, avoimia kysymyksiä sekä skaala-tyyppisiä väittämiä, joihin tuli vastata asteikolla 1–5 (1 tarkoittaen täysin eri mieltä ja 5 täysin samaa mieltä). Kyselylomakkeessa oli seuraavat kysymykset ja väittämät, jotka koskivat koetta yleisesti:

- Kokeen tekeminen sujui ilman teknisiä ongelmia (kyllä/ei)
- Sähköinen koe haittasi suoritustani (asteikko 1–5)
- Tekisin kokeen mieluummin paperilla (asteikko 1–5)
- Koe oli tekniikan kannalta helppo tehdä (asteikko 1–5)
- Mitä parannuksia/toiveita sinulla on yleisesti sähköisiä kokeita koskien? (avoin)

VILLE - Google Chrome
<https://ville.utu.fi/VServer/#!student/examstudentexercisview>

Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä koskien sähköisiä kokeita? (1 = vahvasti eri mieltä .. 5 = vahvasti samaa mieltä)
 What is your opinion on electronic exams? (1=I strongly disagree... 5= I strongly agree)

Sähköinen koe haitti suoritusani./The electronic exam affected my performance negatively. ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5

Tekisin kokeen mieluummin paperilla./ I would rather do a paper version of the exam. ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5

Koe oli tekniikan kannalta helppo tehdä./The exam was easy to do in terms of the tech ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5

Tämä kysymys koskee VAIN tehtävää 1 (aukkotehtävä)./
 This question concerns ONLY the first exercise (text with gaps).

Tehtävä oli liian vaikea saamaani opetukseen verrattuna./
 The exercise was too difficult regarding the level of teaching.

☐ Kyllä/Yes
☐ Ei/No

Kuvio 3. Kuvankaappaus kyselylomakkeesta.

Kyselylomakkeessa oli myös tehtäväkohtaisia kysymyksiä ja väittämiä, joista seuraavat olivat aukkotehtävään liittyviä:

- Tehtävä oli liian vaikea saamaani opetukseen verrattuna (kyllä/ei)
- Opitko uutta? Esimerkiksi kielestä, kulttuurista jne. (kyllä/ei)
- Mitä positiivista tehtävässä oli? (avoin)
- Mitä negatiivista tehtävässä oli? (avoin)

4.2 Testauksen eteneminen

Koetestaus suoritettiin kahden muun opettajaharjoittelijan pitämällä harjoitustunnilla, joka oli 75 minuutin mittainen (ks. Aaltonen & Jomppanen tässä seminaarikirjassa). Tunnin alussa käytiin koetestauksen ohjeistus läpi ja opiskelijoita kehoitettiin vastaamaan huolellisesti kysymyslomakkeeseen. Kokeen aikana esitettiin jonkun verran kysymyksiä, pääasiassa ViLLE-alustan käyttöön liittyen. Järjestelmän käyttö ei ollut kaikille opiskelijoille täysin selvää, ja opiskelijoita ohjeistettiin muun muassa siihen mistä tehtävän saa lähetettyä ja mistä tentti suljetaan. Aukkotehtävä oli opiskelijoille sen verran tuttu formaatti, ettei opiskelijoilla ollut siitä mitään kysyttävää, mutta opiskelijat kysyivät muutaman kysymyksen luetun ymmärtämisen tehtävän ohjeistukseen liittyen.

4.3 Omat reflektiot testauksesta ja aukkotehtävän tekemisestä

Kaiken kaikkiaan, koetestaus sujui ilman suurempia ongelmia. Tekniikka ei pettänyt, käyttöjärjestelmä ei kaatunut ja kaikki opiskelijat saivat kokeen tehtyä loppuun asti. Myös koulun langaton verkko toimi tunnin aikana moitteettomasti, mikä mahdollisti selainpohjaisen ViL-LE-järjestelmän sujuvan käytön opiskelijoiden koneilta koko testauksen ajan. Tehtävien tekeminen näytti onnistuvan opiskelijoilta näppärästi, vaikka huomasinkin koetestauksen jälkeen, että olin unohtanut aukkotehtävästä tehtävänannon. Onneksi aukkotehtävät ovat kuitenkin jo ennestään tuttuja kielten opiskelijoille, ja heille oli sanomattakin selvää mitä tehtävässä tulee tehdä.

Aukkotehtävän kehittäminen koetestausta varten oli haastavaa, koska oli niin paljon erilaisia ideoita. Tehtävä alkoi hahmottua vasta, kun osallistuin alkukeväästä työpajaan, jossa ideoitiin mahdollisia tehtäviä ja tehtävätyyppejä tulevia sähköisiä kokeita silmällä pitäen. Kehitimme siellä yhteistyössä kolmen muun opettajaharjoittelijan kanssa tuleviin lyhyen saksan sähköisiin ylioppilaskirjoituksiin uudenlaisen konseptin, jossa kokeen kaikki osa-alueet muodostaisivat yhtenäisen tarinan. Ideana oli, että kokeen pohjana olisi saksankielisistä maista tehty kartta, johon on merkattu muutamia kaupunkeja. Jokaista kaupunkia klikkaamalla opiskelijalle avautuisi eri osa-alueiden tehtäviä. Kokeen teemana olisi, että kokelas tutustuu saksankielisiin kaupunkeihin suomalaisen vaihto-opiskelijan opastamana. Kyseinen vaihto-opiskelija matkustaa kartalla oleviin kaupunkeihin ja kirjoittaa saksaksi blogia muun muassa matkakokemuksistaan ja arkipäiväisestä elämästä.

Suunnittelimme kokeen sillä tavalla, että lähtöpaikkana voisi olla München, missä kyseinen vaihto-opiskelija asuu ja opiskelee. Hän tekee satunnaisia viikonloppureissuja muun muassa Heidelbergiin, Appenzelliin sekä Wieniin. Münchenin osa-alueiksi suunnittelimme luetun ja kuullun ymmärtämisen ja aiheiksi esimerkiksi opiskelu saksalaisessa yliopistossa, ruokaostosten tekeminen sekä Münchenin nähtävyydet. Heidelbergin osa-alueeksi valitsimme rakenne ja kieliopin ja aiheiksi hostellissa yöpyminen, nähtävyydet ja historia sekä ravintola-asioiminen. Appenzellin osa-alueeksi valikoitui kirjoittaminen ja aiheiksi vaeltaminen, luonto- ja eläinsanasto sekä juusto ja suklaa. Viimeisenä kaupunkina oli Wien, jonka osa-alueeksi jäi suullinen tuottaminen ja aiheiksi eri nähtävyydet ja ruoka.

Tämän konseptin ideoimisen jälkeen päätimme tehdä konkreettisen tehtävän rakenne ja kielioppiin liittyen. Kirjoitimme ”Romantisches Heidelberg <3” -aukkotehtävän tekstin, ja valitsimme samalla ne sanat, joiden kohdalle tulisi aukko. Mietimme myös kolme muuta vastaus-

vaihtoehtoa tehtävän jokaista aukkoa varten. Tehtävän kuvia sain muun muassa lehtoriltamme sekä yhden opettajaharjoittelijan Heidelbergin reissusta.

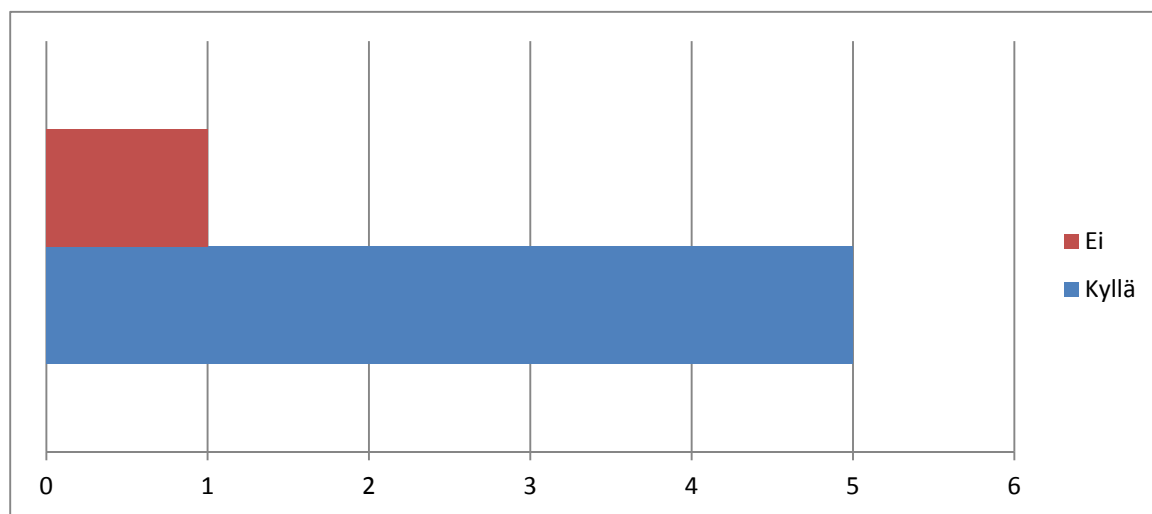
Kaiken tämän ideoimisen jälkeen piti tehtävä siirtää myös sähköiseen muotoon. Tämä tapahtui hieman myöhemmin keväällä, kun Turun yliopiston IT-laitoksen henkilökuntaa saapui aineenopettajaharjoittelun intensiiviviikolla Educariumiin kertomaan meille vieraiden kielten opettajaharjoittelijoille ViLLE-oppimisjärjestelmästä. He opastivat meitä järjestelmän käytössä ja tehtävien tekemisessä. Sain ViLLE-tiimiltä korvaamattoman paljon tukea ja apua alustan käyttöön ja kävin myös heidän juttusillaan pohtimassa parasta keinoa liittää kuvia aukkotehtävään. Aukkotehtävän sähköistäminen oli erittäin helppoa ViLLE-järjestelmässä, koska siellä oli valmis formaatti tehtävää varten.

5 Tulokset

5.1 Kokeesta yleisesti

Kokeessa kävi ilmi, että sähköinen koejärjestelmä ei ollut kaikkien opiskelijoiden mielestä täysin yksiselitteinen (ks. taulukko 1). Yksi kuudesta opiskelijasta koki, ettei kokeen tekeminen sujunut ilman teknisiä ongelmia, mutta sama opiskelija vastasi myöhemmässä väittämässä, että koe oli tekniikan kannalta ollut melko helppo tehdä. Vaikka vastaukset ovat hieman ristiriidassa keskenään, tulkitsin ne siten, että koejärjestelmän käytössä oli ollut hieman teknisiä ongelmia (esimerkiksi mistä koe lopetetaan ja lähetetään arvioitavaksi), mutta että koetehtävät itsestään (esimerkiksi aukkotehtävä) olivat tekniikan kannalta helppoja tehdä.

Taulukko 1. Kokeen tekeminen onnistui ilman teknisiä ongelmia.

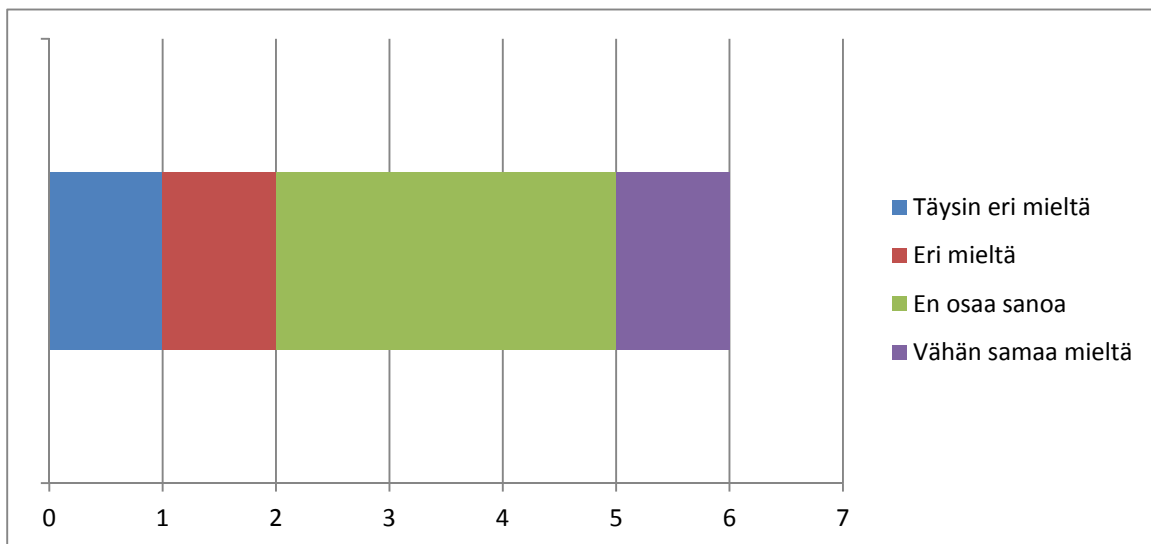

Toinen opiskelija oli myös sitä mieltä, että koe oli ollut tekniikan kannalta helppo tehdä. Kolme opiskelijasta eivät osanneet sanoa kokeen tekniikan helppoudesta, mutta yksi opiske-

lijoista vastasi kokeen olleen tekniikan kannalta hieman vaikea tehdä. Tämä samainen opiskelija oli kuitenkin vastannut ensimmäiseen väittämään, että kokeen tekeminen sujui ilman teknisiä ongelmia. Tässäkin tapauksessa vastaukset ovat hieman ristiriidassa keskenään, mutta ehkä voidaan olettaa, että kyseinen opiskelija on tarkoittanut sitä, että vaikka koejärjestelmässä ei ollut mitään käyttöön liittyviä teknisiä ongelmia, hän koki tekniikan kannalta tehtävien tekemisen hieman vaikeaksi.

Opiskelijat olivat suurimmaksi osaksi sitä mieltä, että sähköinen koe ei haitannut heidän koe-suoritustaan ainakaan merkittävästi. Vain yksi opiskelija ei osannut sanoa oliko sähköinen koe jotenkin haitannut hänen suoritustaan ja tämä samainen opiskelija oli seuraavassa kohdassa vastannut, että tekisi mieluummin kokeen paperilla. Muista opiskelijoista kolme eivät osanneet sanoa tekisivätkö kokeen mieluummin paperilla vai ei, ja kaksi oli sitä mieltä etteivät he ainakaan kovin mieluusti tekisi paperista koetta (ks. taulukko 2).

Taulukko 2. Tekisin kokeen mieluummin paperilla.

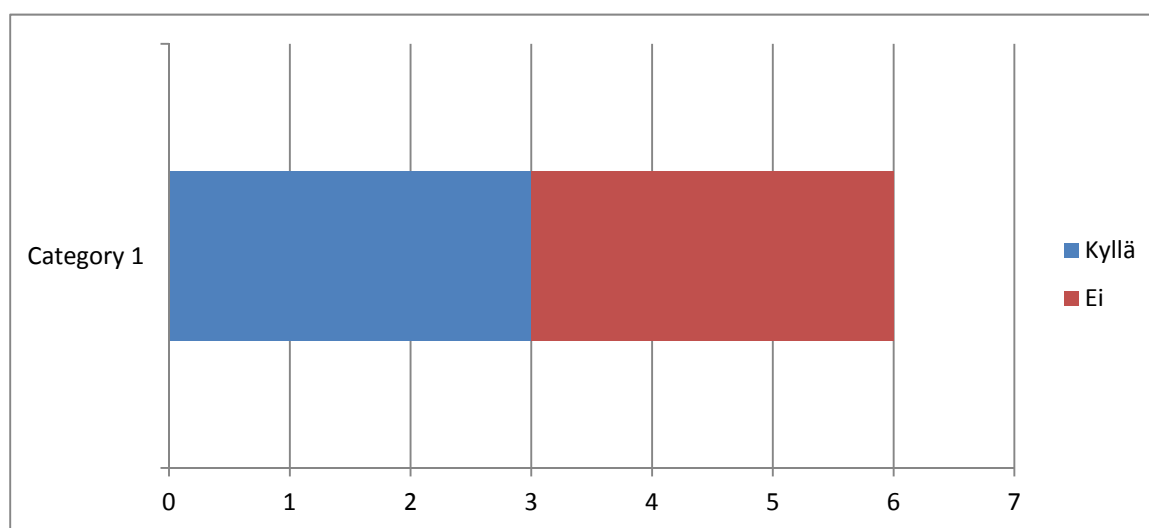

Kyselylomakkeen lopussa tiedusteltiin vielä oliko opiskelijoilla jotain parannusehdotuksia tai toiveita yleisesti sähköisiä kokeita koskien. Eräs opiskelija kirjoitti, että kokeiden pitäisi olla hyvin selkeitä. Käyttöjärjestelmältä toivottiin helppoa sisäänpääsyä ja mahdollisuutta muokata sivua omanlaiseksi, esimerkiksi venyttämällä vastaus- ja tekstilaatikoiden pituutta (tekstin tuottamistehtävässä). ViLLE-järjestelmällä laatikoita pystyi venyttämään vain leveys suunnassa, mutta mahdollisuus pituussuunnassa venyttämiseen helpottaisi pitkien tekstien lukemista. Luettaviin teksteihin toivottiin myös opiskelijoille muistiinpanomahdollisuutta, jotta tehtävää ei tarvitsisi lukea moneen kertaan.

5.2 Aukkotehtävästä

Yksi opiskelija kuudesta oli sitä mieltä, että aukkotehtävä oli liian vaikea hänen saamaansa opetukseen verrattuna. Toinen opiskelija koki kuitenkin tehtävän tekstin helpoksi, kun myöhemmässä kysymyksessä tiedusteltiin tehtävän positiivisia puolia. Tehtävä oli laadittu taitotason A2.1-A2.2 mukaisesti, joten oletuksena oli, että opiskelijalla oli peruskielitaito hallinnassa. Aukkotehtävässä tuli muun muassa valita annetuista prepositioista tai sijamuodoista oikea vaihtoehto. Kun seuraavassa kohdassa kysyttiin kokiko opiskelija oppineensa tehtävästä jotain uutta (esimerkiksi kielestä tai kulttuurista), puolet heistä vastasi ”kyllä” ja toinen puoli ”ei” (ks. taulukko 3).

Taulukko 3. Opitko jotain uutta? (Esimerkiksi kielestä, kulttuurista jne.).

Tämän jälkeen, opiskelijoilta kysyttiin aukkotehtävän positiivisia ja negatiivisia puolia. Positiivisiksi asioiksi opiskelijat kehuivat muun muassa tekstin vieressä olleita kuvia ja sitä, miten aukkotehtävää oli helppo tehdä koneella, kun ei tarvinnut jatkuvasti kääntää paperia tai katsetta pois tehtävästä. Positiivisina asioina mainittiin myös kattavuus, tekstin helppous sekä riittävä määrä vastausvaihtoehtoja. Negatiivisiksi asioiksi opiskelijat listasivat muun muassa pikkusanat (on vaikea tietää tai saada selville kontekstista mitä käyttää missäkin tilanteessa). Myös tekstissä olleet hymiöt mainittiin negatiivisina. Toisaalta tehtävähän oli blogimuotoon kirjoitettu teksti, joka mukaili kyseiselle tekstityypille hyvin tavanomaista, epävirallista tyyliä, johon kuuluu puhekieliset ilmaukset ja hymiöt.

Täytynee vielä tähän loppuun kriittiseltä tarkastelukannalta mainita se, että koska testaukseen osallistui vain 6 oppilasta, on ehkä vaikea saada luotettavaa kokonaiskuvaa opiskelijoiden mielipiteistä. Myös se, että opiskelijat tiesivät tämän olevan vain testaus ja että heidän koe-suoritustaan ei tulisi arvioimaan, saattoi vaikuttaa opiskelijoiden motivaatioon lukea kysy-

myslomakkeen väittämät ja kysymykset ajatuksen kanssa ja vastata niihin huolella. Tämä saattaa osaltaan selittää esimerkiksi saman opiskelijan eri vastausten ristiriitaisuudet. Lisäksi, opiskelijat saivat kokeen tehtyä eri aikoihin ja voi myös olla, että hitaammat tekijät tunsivat painetta vastata kyselyyn nopeasti.

6 Omia pohdintoja ja katsaus tulevaan

Tehdyn tutkimuksen ja koetestauksen perusteella voidaan todeta, että vaikka ollaankin menossa sähköisissä kokeissa oikeaan suuntaan, on vielä paljon kehitettävää. Vaikka ViLLE-oppimisjärjestelmää ei tulla käyttämään tulevissa sähköisissä ylioppilaskokeissa, on se mielestäni osoittanut kehittämiskohtia, jotka täytyy sitten huomioida Ylioppilastutkintolautakunnan käyttämässä koejärjestelmässä. Esimerkiksi opiskelijalta saatu kommentti muis-tiinpanomahdollisuudesta on ehdottomasti otettava huomioon uudessa järjestelmässä.

Toinen hyvin tärkeä asia on tehdä kokeista mahdollisimman selkeitä. Täytyy pyrkiä aluksi yksinkertaiseen ja yksiselitteiseen käyttöjärjestelmään, jossa on selkeät tehtävätyypit ja käyttöohjeet. Jos ja kun sähköiseen kokeeseen sitten vuosien mittaan halutaan tehdä muutoksia ja parannuksia, on se helppoa kun on hyvä perusta. Uusien tehtävätyyppien luominen ja monimediaisuus on hyvä tavoite, mutta jos halutaan samaan aikaan muuttaa liian monta asiaa, voi käydä huonosti. Kaikkea ei mielestäni tarvitse lähteä muuttamaan heti. Esimerkiksi sitten, kun on perustehtävätyypit saatu sähköiseen muotoon, voidaan alkaa keksiä uusia, monimediaisia tehtävätyyppejä, jossa voidaan yhdistää kokeen osa-alueita.

Myös sellainen asia on mietityttänyt, että olisikohan pitänyt valtakunnallisesti aloittaa oppilaiden valmistaminen sähköisiä kokeita varten jo aikaisemmin. Tähän testaukseen osallistuneilla opiskelijoilla oli jo entuudestaan kokemusta sähköisessä muodossa olevista kokeista ja he ovat harjoitelleet saksan kielen kurssiensa aikana esimerkiksi sanakokeita sähköisesti. Itseäni mietityttää se, että ovatko kaikki kielten opettajat yhtä aktiivisia ympäri Suomea opiskelijoidensa valmistelussa sähköisiä ylioppilaskokeita varten. Ollisikohan näillä koetestaukseen osallistuneilla opiskelijoilla ollut etulyöntiasema sähköisessä kokeessa, kun ovat kerran harjoitelleet aikaisemmin sähköisiä kokeita ja heillä on sähköinen opetuslustoakin. Koejärjestelmän autenttista käyttöä tulisi kaikkien kokeilajien voida harjoitella etukäteen koulussa, jotta kokeen formaatti olisi tuttu ja tekeminen olisi mahdollisimman vaivatonta.

Valmista koetta tai jonkin näköistä mallikoetta aiotaan onneksi testata käytännössä etukäteen, toisin kuin alun perin oli suunniteltu. Digabi julkaisi tämän vuoden alussa Abittikoejärjestelmän, jonka avulla lukioissa voidaan harjoitella sähköisiä kokeita varten. Koejär-

jestelmä oli vielä vuoden alussa hieman alkeellinen, mutta sitä kehitetään jatkuvasti, jotta sillä voitaisiin tehdä hyvin monipuolisia tehtävätyyppejä. Tämän lisäksi on suunnitteilla niin kutsuttu kenraaliharjoitus (kevät 2016), joka tulee olemaan kaikille lukioille pakollinen. Kenraaliharjoituksessa koulut voivat testata yhtä syksyn 2016 sähköisen kokeen aineista ja kokeeseen tulisi osallistua mielellään saman verran kokelaita kuin syksylläkin. (Digabi 2015.)

Kehittämisvaiheessa olevaa Abitti-koejärjestelmää täytyisi seuraavan vuoden aikana testata jatkuvasti, jotta järjestelmästä ja erilaisista tehtävistä saataisiin hiottua mahdollisimman hyviä. Toivon mukaan kokelaille ei syksyllä 2016 tehdä huonoksi havaittua tai vielä kehittämisvaiheessa olevaa koetta, vaikka se tarkoittaisikin ensimmäisen sähköisen kokeen lykkäämistä. Nimenomaan opiskelijoiden oikeuksiin tulisi kiinnittää erityistä huomiota, koska heidän siitä kärsivät, jos kokeessa kaikki ei menekään suunnitelmien mukaan. Myös opettajia pitää muistaa tukea kaikkien sähköisten haasteiden keskellä.

Lopuksi haluaisin todeta, että on ollut hienoa nähdä miten sähköistamisprojektia on tehty yhteistyössä monen eri tahon kanssa, opettajien ja opiskelijoiden mielipiteitä ja parannusehdotuksia silmällä pitäen. Näyttää siltä, että ollaan menossa oikeaan suuntaan, mutta pidetään mielessä, että maltti on valttia. Ei hätäillä turhaan, vaikka onkin kovat paineet ajan suhteen. Hiljaa hyvää tulee!

Lähteet

Abitreenit 2015. Yo-kokeet. Helsinki: Yle. <http://oppiminen.yle.fi/abitreenit/saksa/yo-kokeet> (Luettu 20.3.2015).

Abitti 2015. Kohti sähköistä ylioppilaskoetta. Helsinki: Ylioppilastutkintolautakunta. <http://www.abitti.fi/> (Luettu 25.4.2015).

Council of Europe 2003. Eurooppalainen viitekehys: kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys. Helsinki: WSOY.

Digabi 2015. Digabi pähkinäkuoressa. Helsinki: Ylioppilastutkintolautakunta. <https://digabi.fi/digabi/> (Luettu 20.3.2015).

Hyvärinen, I. 2003. Kommunikative Routineformeln im finnischen DaF-Unterricht. *Info DaF* 30 (4), 335–351.

Juurakko-Paavola, T. & Takala, S. 2013: Ylioppilastutkinnon kielikokeiden tulosten sijoittaminen lukion opetussuunnitelman perusteiden taitotasoille.

- Ylioppilastutkintolautakunta. <http://www.ylioppilastutkinto.fi/Kielet.pdf> (Luettu 3.5.2015).
- Kelkka, P. Pihkala-Posti L., Schatz, R. & Tiisala-Heiskala, E. 2001a. Kurz und gut. Texte 1–3. Keuruu: Otava.
- Kelkka, P. Pihkala-Posti L., Schatz, R. & Tiisala-Heiskala, E. 2001b. Kurz und gut. Texte 4–6. Keuruu: Otava.
- Maijala, M., Vartiainen, K. & Wagner, D. 2015. Sähköistä yhteistyötä Turun yliopistossa. Tempus 3, 14–15.
- Opetushallitus 2003. Lukion opetussuunnitelman perusteet. Helsinki: Opetushallitus.
http://www.oph.fi/download/47345_lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2003.pdf .
(Luettu 20.3.2015).
- Ylioppilastutkintolautakunta 2015. Ylioppilastutkinto Suomessa. Helsinki:
Ylioppilastutkintolautakunta. <https://www.ylioppilastutkinto.fi/fi/> (Luettu 20.3.2015)